

УДК 271.4-9(477.87-25)"176/177":34.08(450-25):394.92

DOI: 10.33402/ukr.2023-37-32-44

**Володимир МОРОЗ**

*кандидат історичних наук*

*науковий співробітник Інституту історії Церкви*

*Українського католицького університету*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0852-4285>*

*Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57366037900>*

*e-mail: [moroz.volodymyr@ucu.edu.ua](mailto:moroz.volodymyr@ucu.edu.ua)*

## **ДОПОМОГА ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРАТОРА КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ В РИМІ 1760–1772 РОКІВ ОТЦЯ ІГНАТІЯ ВОЛОДЗКА У СПРАВІ КАНОНІЧНОГО ЗАСНУВАННЯ МУКАЧІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ**

Окреслено діяльність Генеральних прокураторів Київської унійної митрополії, якими тоді були єромонахи Чину св. Василя Великого, в Римі на користь Мукачівської єпархії у XVII–XVIII ст. На основі джерельного матеріалу досліджено напрями та форми цієї праці. За мету поставлено вивчити внесок Генерального прокуратора 1760–1772 рр. о. Ігнатія Володзка у справу канонічного заснування Мукачівської єпархії візантійського обряду, її звільнення з-під контролю Егерської єпархії латинського обряду.

Встановлено, що о. Володзко регулярно комунікував із Мукачівським єпископом Мануїлом Ольшавським і як його представник – із римськими посадовцями, послідовно захищаючи права Мукачівської єпархії та наближаючи її канонічне заснування папою в 1771 р. Реконструйовано коло високопосадовців Апостольської столиці та перелік питань, які з ними вирішував о. Володзко. Зафіксовано та схарактеризовано поради, що їх цей Генеральний прокуратор надавав Мукачівському єпископові щодо римської і віденської церковних політик відносно Мукачівської єпархії. Для цього проаналізовано і в перекладі з латинської на українську мову в додатку до статті опубліковано два листи о. Володзка до єпископа Ольшавського з 1766 р. зі згадками про численні події, позиції учасників процесу канонічного заснування єпархії, переказом змісту інших листів.

Виснувано, що Генеральний прокуратор о. Володзко, будучи офіційним представником не тільки Чину св. Василя Великого, а всієї Київської унійної митрополії, мав велику довіру в Мукачівського єпископа Ольшавського. Встановлено, що він отримав від владики значні повноваження й ефективно допомагав Мукачівській єпархії, відтак через цього Генерального прокуратора, як і через його попередників, Чин св. Василя Великого і вся Київська унійна митрополія зробили великий внесок у збереження й подальший розвиток Мукачівської єпархії.

**Ключові слова:** Київська митрополія, Мукачівська єпархія, Василіанський чин св. Йосафата, Мануїл Ольшавський, Іван Брадач, Андрій Бачинський, Ігнатій Володзко.

Підтримка Київської митрополії впродовж століть була чинником збереження і розвитку Мукачівської єпархії візантійського обряду в її боротьбі проти асиміляційних впливів, передусім із боку Егерської єпархії латинського обряду. Єпископи останньої у XVII–XVIII ст. заперечували існування Мукачівської єпископської катедри, витлумачуючи Мукачівських єпископів як своїх обрядових вікаріїв. Із Київської митрополії здавна походили Мукачівські єпископи: Іван Григорович, Василь Тарасович, Партеній Петрович, а також предки Андрія Бачинського (Лучкай, 2000, с. 268; Мицик, 2001, с. 469; Пекар, 1967, с. 26; Varan, 1973, р. 9). Мукачівські єпископи-номінанти традиційно їздили приймати архиерейські свячення до сусідніх єпископів, передусім Львівських, а також Київських митрополитів: Сергій 1600–1603 рр. – до Іпатія Потія (Лучкай, 2000, с. 242; Rath, 1936, с. 43), Йосиф Волошиновський у середині 1660-х років – до Йосифа Шумлянського (Гаджега, 1932, с. 167; Лучкай, 2000, с. 309–310), Геннадій Бізанцій 1716 р. – до Льва Кишки (ДАЗО-1; Лучкай, 2002, с. 173–174; Пекар, 1967, с. 55; Пекар, 1997, с. 37–38; ЦДІАЛ, арк. 225), Симеон Ольшавський 1735 р. – до Атанасія Шептицького (ДАЗО-3; Лучкай, 2002, с. 253), Юрій Блажовський 1738 р. – до Атанасія Шептицького (ДАЗО-5; Лучкай, 2002, с. 266–269, 270–262) тощо.

Важливі сторінки історії Мукачівської єпархії становлять її зв'язки з Генеральними прокураторами Київської митрополії у Римі, які представляли в Апостольській столиці не тільки Чин св. Василя Великого, а й усю митрополію. Так, прокуратор Яків Суша 1665 р. відстоював право митрополії та єпархії розвиватися разом, попри політичні кордони (Баран, 1968, с. 16–17; Hodinka, 1911, old. 209–211). Прокуратор першої половини 1660-х років Іван Малаховський, ставши Перемишльським єпископом, у 1670-х роках теж був кандидатом на Мукачівську катедру, розробив програму її розвитку й управляв нею через вікаріїв Івана Липницького та Порфирія Кульчицького (Гаджега, 1932, с. 167–170; Пекар, 1967, с. 197). Відтак у 1689–1706 рр. Мукачівським єпископом був Йосиф де Камеліс – єромонах Чину св. Василя Великого і Генеральний прокуратор Київської митрополії в Римі 1674–1689 рр., товариш по навчанню Київського митрополита Кипріяна Жоховського і його протеже (Лучкай, 2000, с. 341; Пекар, 1967, с. 198; Підручний, 2018, с. 180). По смерті де Камеліса Апостольська столиця, з огляду на його жертвне служіння, номінувала Йосифа єпископом до Мукачева наступного прокуратора – Полікарпа Филиповича (1689–1696) (Welykuj, 1954, р. 18–19; Пекар, 1967, с. 56), але єпископом тоді став Геннадій Бізанцій.

Надалі Генеральні прокуратори не ставали Мукачівськими єпископами, проте з готовністю допомагали єпархії. Так прокуратор 1729–1736 рр. Ігнатій Кульчинський 1733 р. оформив у Римі право на відпуст у свято Перенесення мощей св. Миколая для малоберезнянського монастиря. Про це він писав 22 серпня 1733 р. до вищого настоятеля василіан Мукачівської єпархії о. Григорія Булка (ДАЗО-4, арк. 1–1зв.; Лучкай, 2002, с. 241–242). Прокуратор о. І. Володзко в 1760-х роках представляв інтереси Мукачівської єпархії в Римі та радив її єпископові М. Ольшавському (1743–1767) що і як варто чинити для звільнення від нав'язливої «опіки» Егерського єпископа. Коли ж єпархія 1771 р. стала вільною, то її ординарія зобов'язали щороку письмово складати Символ віри, бо з Егера линули звинувачення в його схильності до «схизми». Із боротьбою за звільнення від цих підозр і зобов'язань був обізнаний прокуратор о. Єротей Корчинський. Саме він листом від 7 квітня 1777 р. повідомив у Мукачево (до 2017 р. – Мукачеве), що того ж дня в Апостольській столиці «за наполяганням її апостольської цісарсько-королівської величності на зборах консисторії вирішено, що

більше не слід змушувати його преосвященне владцтво до щорічного складення ісповіді віри» (Basilovits, 1804, p. 206). Як бачимо, участь прокураторів у відстоюванні прав Мукачівської єпархії була системною. Де-факто ці офіційні особи з Київської митрополії на прохання керівництва Мукачівської єпархії ставали і її представниками при Апостольській столиці.

Мета статті – проаналізувати зусилля о. Володзка щодо допомоги Мукачівській єпархії у справі її канонічного заснування та опублікувати два листи цього прокуратора 1766 р. до Мукачівського єпископа.

Серед дослідників, які вивчали процес здобуття Мукачівською єпархією незалежності від Егерської, тільки двоє залучали ці листи. Зокрема, про них у монографії «Історія Мукачівської греко-католицької єпархії» 1909 р. згадав Антоній Годинка. Він відзначив, що коли Апостольська столиця попросила думки Егерського єпископа у справі, то він затягував із відповіддю, творячи цим перешкоди, а о. Володзко про все інформував із Рима єпископа Ольшавського (Hodinka, 1909, old. 610–611).

У 1924 р. листи о. Володзка опублікував латинською мовою о. Василь Гаджега, зазначивши, що вони вміщені в додатках до трактату австрійського юриста, історика, радника Імперського королівського суду і головного бібліотекаря імператора Адама Франтішека Коллара (Adam František Kollár): «Смирений меморіал про походження, розвиток і перебування руського народу в Угорщині» («Humillium Promemoria de ortu, progressu et in Hungaria incolatu gentis Ruthenicae»). Цю працю – декларацію історії й ідентичності єпархії XVIII ст. – із наголосом на її руському (українському) ядрі та київській церковній традиції в А. Коллара замовила Мукачівська єпархія. Вона й подала трактат 1749 р. до Рима на підкріплення свого прагнення до незалежності від Егерської єпархії (Гаджега, 1924, с. 2). Копію, яку опрацював о. Гаджега, датовано 1784 р., тобто вона зроблена за рік після смерті А. Коллара. Очевидно, ця подія спонукала когось із керівництва єпархії, можливо єпископа Андрія Бачинського, отримати копію до єпархіального архіву. З того, що листи о. Володзка датовані 1766 р., зрозуміло, що автор доповнював трактат і після подання в Рим. Джерело походження документів він вказав сам: «З руського оригіналу, яким поділився зі мною вельбішій владика Брадач» (Гаджега, 1924, с. 8). Отож єпископ Брадач і А. Коллар розуміли важливість кореспонденції й прагнули її збереження. Архиєрей відкрито декларував київську традицію Мукачівської єпархії (Вінтер, 1940, с. 129). Щобільше, тези цього трактату згодом запозичив у розділ 9 другої частини праці «Коротка історія фундації князя Федора Коріятовича...» протоігумен василіан Провінції св. Миколая на Закарпатті о. Йоаннікій Базилович (Гаджега, 1924, с. 6; Basilovits, 1799, p. 72–80). Цю роботу він писав за спонуканням наступника Брадача – єпископа Бачинського, який теж відстоював київську традицію єпархії. Але листів о. Володзка о. Базилович не видав. Їх оригінали поки віднайти не вдалося.

Загалом діяльність Генеральних прокураторів у Римі на користь Мукачівської єпархії досі не осмислена в історіографії як складова її спільної історії з Київською митрополією. Це упущення – значна перешкода для належного розуміння минулого, воно сприяє викривленням на зразок того, що історія Мукачівської єпархії – щось начебто ізольоване від історії Київської митрополії. Навіть внесок прокураторів у таку важливу справу, як канонічне заснування Мукачівської єпархії, тобто юридичне оформлення її статусу як незалежної єпархії в системі Католицької Церкви, є «білою плямою». Адже дослідники зосередилися на аналізі дій Мукачівських та Егерських

єпископів, віденської влади й Апостольської столиці, не враховуючи сповна ролі Київської митрополії (Лучкай, 2003, с. 162; Пекар, 1967, с. 68–69).

Треба зазначити, що питання канонічного заснування Мукачівської єпархії, хоч вона існувала щонайменше з 1491 р., постало внаслідок заперечення цього Егерськими єпископами. Користуючись підтримкою світської влади, вони на початку XVIII ст. добилися підлеглості собі Мукачівських єпископів і тлумачення Мукачівської єпархії як «області» й обрядового вікаріату Егерської. Мукачівські єпископи опиралися цій залежності різними способами, зокрема через прийняття свячень від Київських митрополитів. Відкрити боротьбу за звільнення започаткував єпископ Мануїл Ольшавський на єпархіальному соборі 1749 р., після того, як 17 липня 1748 р. Егерський єпископ Ференц Барковці (Ferenc Barkóczy), залякуючи унійне духовенство силою, візитував катедральний собор у мукачівському монастирі Святого Миколая (Дулишкович, 1877, с. 151–152; Лучкай, 2003, с. 41–42). Завдяки успішним діям М. Ольшавського та його однодумців 16 березня 1752 р. королівська канцелярія визнала за ним право керування єпархією. Але оскільки Егерські єпископи вперто хотіли уникнути цього, потім було ще кілька безуспішних спроб досягнення компромісу між сторонами (Пекар, 1967, с. 60–61). Зрештою, на єпархіальному соборі 30 січня – 1 лютого 1764 р. М. Ольшавський затвердив рішення про прагнення звільнитися від неправих «опікунів». Було сформовано комісію до Відня, яку очолив архидиякон І. Брадач – майбутній Мукачівський єпископ (Пекар, 1967, с. 62; Basilovits, 1804, р. 32–33; Peкар, 1983, р. 133–134). 30 квітня 1766 р. Марія Терезія (Maria Theresia) звернулася до папи Климента XIII (Clemens XIII) і кардинала Алессандро Албані (Alessandro Albani) із проханням канонічно заснувати Мукачівську єпархію як незалежну від Егерської (Гаджега, 1924, с. 7, 17–22). Звернення до А. Албані, тодішнього папського бібліотекаря, стало закономірним, бо він був близьким до Габсбургів і роками офіційно представляв їхні інтереси в Римі (Alessandro; Albani).

Великим противником незалежності Мукачівської єпархії став наступник Ференца Барковці, – Егерський єпископ 1762–1799 рр. Кароль Естергазі (Károly Eszterházy). Він надсилав до Рима інформацію, що в разі звільнення греко-католиків від «опіки» латинської єпархії вони начебто підуть у «схизму». Папа повірив одному такому донесенню від 31 березня 1767 р. і просив Марію Терезію відмовитися від підтримки незалежності Мукачівської єпархії (Пекар, 1967, с. 63).

Єпископ М. Ольшавський помер 5 листопада 1767 р., але його справу продовжив єпископ І. Брадач, який заангажував до справи архидиякона о. А. Бачинського. Завдяки зусиллям 1767–1771 рр. папа 19 вересня 1771 р. видав буллу «*Eximia Regalium Principum*» (Bullarii, 1845, р. 583–585). Нею було канонічно створено Мукачівську – руську – єпархію, але, з огляду на політичні кордони, у підпорядкуванні Естергомського архієпископа. Під час цих подій І. Брадач захворів через виснаження, спричинене боротьбою за права єпархії, і 4 липня 1772 р. помер на 40-му році життя. У передсмертних мареннях він промовляв: «Невже я схизматик? Невже я схизматик?» – у пам'яті виринали неправдиві звинувачення єпископа Естергазі (Лучкай, 2003, с. 195–196; Пекар, 1997, с. 235; Пекар, 1983, р. 150–152). Таким був контекст появи листів Генерального прокуратора о. І. Володзка, датованих 9 і 16 серпня 1766 р. Тепер перейдімо до їхнього аналізу.

Уже в першому абзаці першого листа прокуратор дякує єпископові Ольшавському за те, що той тримає його в курсі своїх старань у Відні щодо канонічного заснування єпархії, бо це дає змогу краще діяти в її інтересах у Римі. Отець Володзко

підтверджує, що 5 липня отримав від єпископа книгу з копіями документів. Тут мова, можливо, про документи, які є в додатках трактату Коллара й покликані засвідчити, що Мукачівська єпархія до підпорядкування Егерській була незалежною та рівноправною з іншими, а також те, що серед основ свого права вбачає церковний статут святого рівноапостольного великого київського князя Володимира Святославича (Гаджега, 1924, с. 8, 22–25). Загалом на основі аналізу текстів зрозуміло, що А. Коллар і Й. Базилевич (Basilovits, 1804, р. 25–27) взяли інформацію про статут із праці вже згаданого прокуратора І. Кульчинського «Specimen Ecclesiae Ruthenicae ab origine susceptae fidei ad nostra usque tempora in suis capitibus seu primatibus Russiae cum S. Sede Apostolica Romana semper unitae» (Рим, 1733). Себто тут вкотре маємо приклад того, як Київська митрополія підтримувала Мукачівську єпархію.

Як засвідчує лист о. Володка за 5 серпня 1766 р., в інтересах і від імені Мукачівського єпископа прокуратор діяв відкрито. Він старався знати, яку інформацію від нунція у Відні одержує Апостольська столиця, зокрема секретар колегії кардиналів Леонардо Антонеллі (Leonardo Antonelli). Для цього єромонах використовував широкі знайомства, контактував із посадовцями. Тут деталізую, що нунцієм у Відні з 20 січня 1760 р. був архієпископ Віталіано Борромео (Vitaliano Borromeo), а 22 листопада 1766 р. нунцієм призначили архієпископа Антоніо Євдженіо Вісконті (Antonio Eugenio Visconti) – перед тим нунція у Варшаві. Але А. Вісконті довелося чекати наступника до вересня 1767 р., тож і В. Борромео очікував у Відні (див.: Antonio; Visconti; Vitaliano). Ці призначення на посади й тимчасова невизначеність впливали на справу Мукачівської єпархії. Спершу А. Вісконті став на бік Егерського єпископа (Пекар, 1967, с. 63), але під час написання листа найбільшу загрозу позитивному вирішенню питання канонічного заснування єпархії становило затягування з наданням позиції Егера.

Як повідомляв прокуратор Мукачівському єпископові 9 серпня 1766 р., від Леонардо Антонеллі він дізнався, що папа Климент XIII схиляється до позитивного для Мукачівського рішення. Кардинал радив, що буде добре, коли про канонічне заснування Мукачівської єпархії додатково проситиме впливовий граф Шенборн (Schönborn).

У цьому ж листі о. Володко повідомляв, що постарасться, щоби в окремому бреве було визначено маєтності й виплати, якими забезпечать Мукачівську єпархію. Відтак прокуратор радить єпископові тісніше співпрацювати з Віденським нунцієм і за змогою надати документи про те, що християнство грецького обряду існувало на теренах Мукачівської єпархії до поширення латинського. З цього ж листа бачимо, що представник Київської митрополії клопотав не тільки про стратегічні питання, а й про дрібніші, як-от платежі за надання документів.

У листі за 16 серпня 1766 р. о. І. Володко повідомляв М. Ольшавському, що 8 серпня отримав від нього два листи. У першому архиєрей інформував прокуратора про виверт, «до якого вдався всесвітліший та велебніший владика єпископ егерський»: тягнув із наданням своєї позиції. У другому єпископ інформував о. Ігнатія, що застереження проти канонічного заснування, які Егерський єпископ подав цісарському двору, «подолано та й більшість із них були геть несуттєві».

Лист о. Володка за 16 серпня цікавий і для розуміння способів ведення церковної політики при Апостольському престолі 1760-х років. Із нього дізнаємося, що М. Ольшавський надіслав прокураторові ще й третього листа. Його автором названо «превелебного отця де Ролле (de Rolle), місіонера», а отримувачем був єпископ і

кардинал Нікколо Марія Антонеллі (Niccolò Maria Antonelli), екссекретар Конгрегації поширення віри, потім її консултор, а на 1766 р. – префект студій цієї Конгрегації та її видавничого дому (див.: Antonelli). Завдяки о. Володзкові відомо, що цей лист Мукачівського єпископа теж стосувався справи канонічного заснування єпархії, і прокуратор перед кардиналом Антонеллі «поклопотав про нашу справу. А він, хоч і не причетний до таких речей, та й ця справа поза межами його обов'язків, все ж пообіцяв замовити слово своєму небожеві, секретареві консисторії [колегії кардиналів – *В. М.*], щоби він якнайшвидше довів справу до звершення». Тобто кардинал Н. Антонеллі на прохання єпископа Ольшавського, передане й витлумачене о. Володзком як його довіреною особою в Римі, обіцяв поговорити зі своїм племінником, секретарем колегії кардиналів Л. Антонеллі, щоби справу єпархії вирішили позитивно для неї. Крім того, кардинал Антонеллі написав листа-відповідь єпископові Ольшавському і передав його через о. Володзка. Треба зазначити, що й Егерський єпископ покладався не тільки на реляції. Отець Володзко писав про діяльність у Римі «отця-агента», тобто прокуратора Естергазі. З інших джерел відомо, що згодом цим прокуратором був адвокат Меренда (Merenda) (Пекар, 1967, с. 63).

Далі в листі прокуратор констатує, що Егерський єпископ справді має можливості затягувати з відповіддю до Рима, а пришвидшити розвиток подій можуть віденський двір і нунції. Окремо о. Володзко знову радить Мукачівському єпископові звернутися до графа Шенборна, щоби він клопотав, аби віденський двір просив кардинала-захисника Австрії при Апостольській столиці, тобто А. Албані, готувати брєве про заснування єпархії. Водночас прокуратор зауважує, що перед А. Албані «уже клопотано у справі». Очевидно, це зробив сам о. Володзко.

Та цим діяльність о. Володзка в Римі на підтримку Мукачівської єпархії не обмежилася. Важливу роль відігравали і його приватні розмови для спростування неправдивої інформації. Один такий випадок з о. Шарлем Кокеленом (Carolus Coquelines) прокуратор описав єпископові: «... я зрозумів, що він плекає якусь підозру до вашого пресвітлого велебнішого владичтва». Але завдяки переконанням о. Володзка, який мав в М. Ольшавського таку довіру, що на власний розсуд міг для добра спільної справи показувати його листи потрібним особам, «підозра, що зародилася в нього [о. Кокелена – *В. М.*] без жодних підстав, легко розвіялася» (Гаджега, 1924, с. 27).

Загалом можна виснувати, що з XVII ст. Генеральні прокуратори Київської унійної митрополії працювали в Римі на користь Мукачівської єпархії, саме керівництво якої виявляло ініціативу одержати таку підтримку. Для координації дій прокуратори листувалися як з очільниками Провінції св. Миколая Чину св. Василя Великого, так із Мукачівськими єпископами. Упродовж XVII–XVIII ст. ці прокуратори мали велику довіру мукачівських єрархів і відкрито від їхнього імені полагоджували в Апостольській столиці різні питання. Апогеем цієї підтримки Мукачівської єпархії стало активне ангажування у справу її канонічного заснування. Завдяки листам прокуратора о. І. Володзка відомими стають важливі деталі його діяльності на цій ниві, що дає змогу краще зрозуміти підстави успішного звільнення Мукачівської єпархії від контролю Егерської у 1771 р. і роль Київської митрополії у відповідному процесі. Доводиться констатувати, що досі її не було вивчено. Перспективи подальших досліджень у цій сфері полягають у тому, що є можливості віднайдення нових джерел про взаємозв'язки й підтримку Мукачівської єпархії Київською митрополією.

**Листи о. Ігнатія Володзка до єпископа Мануїла Ольшавського<sup>1</sup>**

1

Пресвітлий велебніший владику, щонайшанованіший покровителю! Ваше пресвітле велебніше владичтво цілком розсудливо й правомірно постановив повідомити мене про все, що з особливою турботою, пильністю, а рівно ж прозорливістю вчинив у Відні у справі воздвиження Мукачівського єпископства, і надіслати мені щонайдокладнішу та розлогу інформацію щодо прискорення тієї ж таки справи. Цю інформацію я одержав 5 числа поточного місяця разом із копіями документів, що вкупі становлять книгу на тридцять аркушів. Водночас отримав і шість золотих, призначених мені на покриття поштових витрат, від всесвітлішого владики адвоката Меренди, агента всесвітлішого владики канцлера священної нунціатури. Прочитавши інформацію, я переконався, що тією ж поштою всесвітлішому та велебнішому владиці секретареві консисторії переслано листа від преосвященного владики нунція, теж з інформацією стосовно затвердження воздвиження вищезгаданого єпископства. Тому я негайно звернувся до нього та до преосвященного владики кардинала, протектора імперії, щоб поклопотати перед ними у цій справі й випросити інформацію про дії у Відні преосвященного нунція стосовно справи; й вони обидва мене поінформували. Єдиним застереженням залишається те, що інформацію не переслав преосвящений владику єпископ Егерський; якби не це, справу було б уже полагоджено.

Щоб утішити ваше пресвітле велебніше владичтво додам те, що довідався, зокрема, від всесвітлішого та велебнішого владики секретаря консисторії: наш святіший владику папа щонайсильніший затвердити воздвиження Мукачівського єпископства, очікує лише на думку владики єпископа Егерського, щоб якось задовольнити урядження Латеранського собору, аби не виглядало, що в цій справі попрано [порушено – *В. М.*] закон. На інші застереження, якщо такі є, треба добре зважити, але не для того, щоб вони стали на перешкоді успіху справи, а щоб з'ясувати та розв'язати їх. До того ж, всесвітліший секретар порекомендував просити щонайвидастнішого пана графа Шенборнського, щоб своїм покровительством та авторитетом зволив підтримати й просунути воздвиження цього єпископства при дворі, адже Святитер престол, зі свого боку, щонайсильніший надати згоду.

Далі є ще дві речі, якими я б хотів підбадьорити ваше пресвітле владичтво, а саме: хоча легально та документально не призначено уposedження на воздвиження єпископства, це аж ніяк не перешкоджає затвердженню і я вжию заходів, щоб справу було успішно полагоджено, тобто щоб згадане уposedження було роз'яснено в надісланому бревє; по-друге, якщо ваше пресвітле велебніше владичтво має щось пояснити стосовно справи, то нехай подасть преосвященному владиці нунцієві; а я, здобувши інформацію, обговорю справу з всесвітлішим та велебнішим владику секретарем. Якби він розсудив, що потрібні якісь автентичні документи, нехай попросить вищезгаданого преосвященного владику нунція. Я вважаю, що вельми корисно було б насамперед пред'явити документи, які підтверджують, що ще до того, як в Угорщині запроваджено християнство латинського обряду, воно вже діяло в грецькому обряді у краях, що належать до Мукачівської єпархії.

Поза тим доручаю себе милості й, сердечно цілуючи священні руки, з щонайглибшою пошаною залишаюся щонайпокірнішим слугою вашого пресвітлого велебнішого владичтва, щонайшанованішого покровителя. Ігнатій Володзко, Генеральний прокуратор Чину святого Василя Великого. 9 серпня 1766 року, Рим.

<sup>1</sup> Переклад із латинської мови Ростислава Паранька (за: Гаджега, 1924, с. 25–27).

Треба заздалегідь відрядити провізора сплатити чинші за буллу підтвердження та поставлення єпископа, щоб справа не затягувалася через їх несплату.

2

Пресвітлий велебніший владико, щонайшанованіший покровителю! Попереднім відправленням, а саме від восьмого числа поточного місяця, я одержав два листи від пресвітлого велебнішого владичтва. У першому з них ваше пресвітле велебніше владичтво сповіщає мене про виверт, до якого вдався всесвітліший та велебніший владика єпископ Егерський, щоб затягнути надання інформації, яку запитав у нього в цій справі наш блаженніший отець через преосвященного владика нунція; у другому ж роз'яснює, що всі застереження, які висунув при дворі вищезгаданий всесвітліший владика єпископ Егерський, щоб перешкодити успішному воздвиженню Мукачівського єпископства, подолано, та й більшість із них були геть несуттєві. До того ж ваше пресвітле велебніше владичтво переслав листа від превелебного панотця де Ролле, місіонера, до високопреосвященного та велебнішого владика кардинала Антонеллі. Я скерував його згаданому високопреосвященному, а крім того, коротко поклопотав про нашу справу. А він, хоч і не причетний до таких речей, та й ця справа поза межами його обов'язків, все ж пообіцяв замовити слово своєму небожеві, секретареві консисторії, аби він якнайшвидше довів справу до звершення; долучаю його відповідь. Стосовно ж виверту всесвітлішого єпископа Егерського, то він таки може зволікати з наданням очікуваної інформації, якщо превисокий двір не поклопочеться про виконання перед Святим престолом, або ж – і це, на мою думку, було б якнайкорисніше, – якщо згаданих застережень всесвітлішого єпископа Егерського, викладених при превисокому дворі, не перешле преосвященний владика нунцій. Тому нехай ваше пресвітле велебніше владичтво наполягає при превисокому дворі за посередництвом щонайвидатнішого пана графа Шенборнського, щоб високопреосвященний владика кардинал протектор, перед яким уже поклопотано у справі, невідкладно подбав про брєве воздвиження згаданого єпископства; і нехай повторить своє прохання до преосвященного владика нунція, а саме, щоб той доповів Святому престолові про всі «за» і «проти», які висунуто при превисокому дворі щодо нашої справи; і що є дуже переконливі причини якнайшвидше підвищити єпископа Мукачівського до ординарія. Коли цього буде досягнуто, то вже не залишатиметься жодних приводів для того, щоб чи то відкладати воздвиження єпископства, чи то відмовляти в його канонізації.

Зі старанно зібраної мною інформації про кроки, здійснені в Римі всесвітлішим єпископом Егерським, маю повідомити, що він доручив своєму панотцеві агентові роздобути документ священної Конгрегації поширення віри про воздвиження апостольського вікаріату в Мукачеві; і той таки отримав його у витягу. Поза тим нічого нового.

Одного дня до мене прийшов панотець Шарль Кокелен і розповів, що йому доручено отримати брєве воздвиження Мукачівського єпископства від всесвітлішого владика єпископа, зверхника вашого пресвітлого велебнішого владичтва. З цього я зрозумів, що він плекає якусь підозру до вашого пресвітлого велебнішого владичтва. Щоб він її намарне не плекав та не підживлював, я, прочитавши йому листа вашого пресвітлого велебнішого владичтва, показав, що ваше пресвітле велебніше владичтво не піклується про власну користь, а діє від імені свого всесвітлішого зверхника в його турботі про воздвиження Мукачівського єпископства. Отож підозра, що зародилася в нього без жодних підстав, легко розвіялася.



Поза тим із найкращими побажаннями і щонайглибшою пошаною залишаюся щонайсмирненнішим та щонайпокірнішим слугою вашого пресвітлого велебнішого владичтва. Ігнатій Володзко, Генеральний прокуратор Чину святого Василя Великого. 16 серпня 1766 року, Рим.

#### ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- Баран, О. О. (1968). *Церква на Закарпатті в роках 1665–1691*. Рим.
- Вінтер, Е. (1944). *Візантія та Рим у боротьбі за Україну 955–1939*. Прага.
- Гаджега, В. (1932). Й. Волошиновський, еп. Мукачівський і І. Малаховський, еп. Перемиський, як еп. Мукачівський. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 4/1–2, 161–170.
- Гаджега, В. (1924). Перва спроба історії греко-католикової Мукачевської єпархії. *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді за рік 1924*, 3, 1–27.
- ДАЗО-1: Державний архів Закарпатської області (Держархів Закарпатської обл.), ф. 151, оп. 1, спр. 272, 1 арк.
- ДАЗО-2: Держархів Закарпатської обл., ф. 151, оп. 1, спр. 505, 2 арк.
- ДАЗО-3: Держархів Закарпатської обл., ф. 151, оп. 1, спр. 549, 1 арк.
- ДАЗО-4: Держархів Закарпатської обл., ф. 151, оп. 1, спр. 555.
- ДАЗО-5: Держархів Закарпатської обл., ф. 151, оп. 1, спр. 604, 1 арк.
- Дулишковичь, І. (1877). *Историческія Черты угро-руссіихъ*: в 3 т., 3. Унгарь.
- Лучкай, М. (2000). *Історія карпатських русинів*: в 6 т., 2. Ужгород.
- Лучкай, М. (2002). *Історія карпатських русинів*: в 6 т., 3. Ужгород.
- Лучкай, М. (2003). *Історія карпатських русинів*: в 6 т., 4. Ужгород.
- Мицик, Ю. (2001). З епістолярної спадщини київського митрополита Йосифа (Рутського). *Ковчез: Науковий збірник з церковної історії*, 3, 463–469.
- Пекар, А. (1967). Нариси історії Церкви Закарпаття: в 3 т., 1. *Записки Чина Св. Василя Великого* (серія 2, секція 1, т. 22). Рим.
- Пекар, А. (1997). Нариси історії Церкви Закарпаття: в 3 т., 2. *Записки Чина Св. Василя Великого* (серія 2, секція 1, т. 50). Рим; Львів.
- Підручний, П. (2018). Історичний нарис законодавства Василянського Чину св. Йосафата (1617–2018). *Записки Чина Св. Василя Великого* (серія 2, секція 1, т. 57). Рим; Львів.
- ЦДІАЛУ:** Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 201, оп. 4, спр. 421, 472 арк.
- Albani, O. S. Io. Hieros., Alessandro (1692–1779). *The Cardinals of the Holy Roman Church*. <https://cardinals.fiu.edu/bios1721-ii.htm#Albani>
- Alessandro Cardinal Albani. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/balbania.html>
- Antonelli, Leonardo (1730–1811). *The Cardinals of the Holy Roman Church*. <https://cardinals.fiu.edu/bios1775.htm#Antonelli>
- Antonelli, Niccolò Maria (1698–1767). *The Cardinals of the Holy Roman Church*. <https://cardinals.fiu.edu/bios1759.htm#Antonelli>
- Antonio Eugenio Cardinal Visconti. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bvisca.html>
- Baran, Al. (1960). Metropolia Kioviensis et eparchia Mukačoviensis. *Записки Чина Св. Василя Великого* (серія 2, секція 1, т. 10). Рома.

Baran, Al. (Comp.). (1973). *Monumenta Ucrainae Historica*: в 14 т., 13. Roma.

Basilovits, J. (1799). *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits olim ducis de Munkacs, pro religiosis ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs Anno MCCCLX. Factae. Exhibens Seriem Episcoporum graeco-catholicirum Munkacsiensium, cum praecipuis eorundem aliorumque illustrim Virorum gestis é variis Diplomatis, Decretisque Regiis, ac aliis Documentis authenticis potissimum concinnatam*: in 2 vol. (vol. 1, part 2). Cassovia.

Basilovits, J. (1804). *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits olim ducis de Munkacs, pro religiosis ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs Anno MCCCLX. Factae. Exhibens Seriem Episcoporum graeco-catholicirum Munkacsiensium, cum praecipuis eorundem aliorumque illustrim Virorum gestis é variis Diplomatis, Decretisque Regiis, ac aliis Documentis authenticis potissimum concinnatam*: in 2 vol. (vol. 2, part 4). Cassovia.

Bishop Giovanni Carlo Antonelli. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bantongca.html>

*Bullarii Romani continuatio summorum Pontificum Benedicti XIV, Clementis XIII, Clementis XIV, Piu VI, Piu VII, Leonis XII, Piu VIII*. (1845), 5. Prati.

Hodinka, A. (1909). *A Munkácsi görög-katholikus püspökség története*. Budapest.

Hodinka, A. (1911). *A Munkácsi gör. szert. püspökség okmánytára, 1. Ungvár*.

Luigi Maria Cardinal Torreggiani. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/btorrlm.html>

Pekar, A. (1983). Bishop John Bradač. The last Basilian in the Mukačevo episcopal See (1732–1772). *Orientalia Christiana Periodica*, 49, 130–152.

Rath I. (1936). *Eparchie munkáčská od r. 1498 do nastoupení Tarasovičova r. 1634*. Praha.

Visconti, Antonio Eugenio (1713–1788). *The Cardinals of the Holy Roman Church*. <https://cardinals.fiu.edu/bios1771.htm>

Vitaliano Cardinal Borromeo. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bborrv.html>

Welykyj, A. (Ed.). (1954). *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia (1075–1953)*: в 2 т., 2. *Записки Чина Св. Василя Великого* (серія 2, секція 3). Roma.

## REFERENCES

Baran, O. O. (1968). *Tserkva na Zakarpatti v rokakh 1665–1691*. Rym (in Ukrainian).

Vinter, E. (1944). *Vizantiia ta Rym u borotbi za Ukrainu 955–1939*. Praha (in Ukrainian).

Hadzheha, V. (1932). Y. Voloshynovskiy, ep. Mukachivskiy i I. Malakhovskiy, ep. Peremyskiy, yak ep. Mukachivskiy. *Zapysky Chyna Sv. Vasyliia Velykoho*, 4/1–2, 161–170 (in Ukrainian).

Hadzheha, V. (1924). Perva sprobа ystorii hreko-katolycheskoi Mukachevskoi eparkhii. *Naukovyi zbornyk tovarystva «Prosvita» v Uzhhorodi za rok 1924*, 3, 1–27 (in Ukrainian).

Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, f. 151, op. 1, spr. 272, 1 ark. (in Church Slavonic).

Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, f. 151, op. 1, spr. 505, 2 ark. (in Latin).

Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, f. 151, op. 1, spr. 549, 1 ark. (in Church Slavonic).

Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, f. 151, op. 1, spr. 555 (In Church Slavonic).  
 Derzhavnyi arkhiv Zakarpatskoi oblasti, f. 151, op. 1, spr. 604, 1 ark. (in Church Slavonic).

Dulishkovich, I. (1877). *Istoricheskija Cherty ugro-russkih*: v 3 t., 3. Ungvar (in Russian).  
 Luchkai, M. (2000). *Istoriia karpatskykh rusyniv*: v 6 t., 2. Uzhhorod (in Ukrainian).  
 Luchkai, M. (2002). *Istoriia karpatskykh rusyniv*: v 6 t., 3. Uzhhorod (in Ukrainian).  
 Luchkai, M. (2003). *Istoriia karpatskykh rusyniv*: v 6 t., 4. Uzhhorod (in Ukrainian).  
 Mytsyk, Yu. (2001). Z epistoliarnoi spadshchyny kyivskoho mytropolyta Yosyfa (Rutskoho). *Kovchek: Naukovyi zbirnyk z tserkovnoi istorii*, 3, 463–469 (in Ukrainian).

Pekar, A. (1967). *Narysy istorii Tserkvy Zakarpattia*: v 3 t., 1. *Zapysky Chynu sviatoho Vasylia Velykoho* (seria 2, sectsia 1, t. 22). Rym (in Ukrainian).

Pekar, A. (1997). *Narysy istorii Tserkvy Zakarpattia*: v 3 t., 2. *Zapysky Chynu sviatoho Vasylia Velykoho* (seria 2, sectsia 1, t. 50). Rym; Lviv (in Ukrainian).

Pidruchnyi, P. (2018). Istorychnyi narys zakonodavstva Vasyl'ianskoho Chynu sv. Yosafata (1617–2018). *Zapysky Chyna Sv. Vasylia Velykoho* (seria 2, sectsia 1, t. 57). Rym; Lviv (in Ukrainian).

Tsentrалnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (TsDIAUL), f. 201, op. 4, spr. 421, 472 ark. (in Church Slavonic & in Latin).

Albani, O. S. Io. Hieros., Alessandro (1692–1779). *The Cardinals of the Holy Roman Church*. <https://cardinals.fiu.edu/bios1721-ii.htm#Albani> (in English).

Alessandro Cardinal Albani. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/balbania.html> (in English).

Antonelli, Leonardo (1730–1811). *The Cardinals of the Holy Roman Church*. <https://cardinals.fiu.edu/bios1775.htm#Antonelli> (in English).

Antonelli, Niccolò Maria (1698–1767). *The Cardinals of the Holy Roman Church*. <https://cardinals.fiu.edu/bios1759.htm#Antonelli> (in English).

Antonio Eugenio Cardinal Visconti. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bvisca.html> (in English).

Baran, Al. (1960). Metropolia Kioviensis et eparchia Mukačoviensis. *Zapysky Chyna Sv. Vasylia Velykoho* (seria 2, sectsia 1, t. 10). Roma (in Latin).

Baran, Al. (Comp.). (1973). *Monumenta Ucrainae Historica*: v 14 t., 13. Roma (in Latin).

Basilovits, J. (1799). *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits olim ducis de Munkacs, pro religiosi ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs Anno MCCCLX. Factae. Exhibens Seriem Episcoporum graeco-catholicorum Munkacsiensium, cum praecipuis eorundem aliorumque illustri Virorum gestis é variis Diplomatus, Decretisque Regiis, ac aliis Documentis authenticis potissimum concinnatam*: in 2 vol. (vol. 1, part 2). Cassovia (in Latin).

Basilovits, J. (1804). *Brevis notitia foundationis Theodori Koriathovits olim ducis de Munkacs, pro religiosi ruthenis Ordinis Sancti Basilii Magni, in monte Csernek ad Munkacs Anno MCCCLX. Factae. Exhibens Seriem Episcoporum graeco-catholicorum Munkacsiensium, cum praecipuis eorundem aliorumque illustri Virorum gestis é variis Diplomatus, Decretisque Regiis, ac aliis Documentis authenticis potissimum concinnatam*: in 2 vol. (vol. 2, part 4). Cassovia (in Latin).

Bishop Giovanni Carlo Antonelli. *The Hierarchy of the Catholic Church*. <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bantongca.html> (in English).

*Bullarii Romani continuato summorum Pontificum Benedicti XIV, Clementis XIII, Clementis XIV, Piu VI, Piu VII, Leonis XII, Piu VIII.* (1845), 5. Prati (in Latin).

Hodinka, A. (1909). *A Munkácsi görög-katholikus püspökség története.* Budapest (in Hungarian).

Hodinka, A. (1911). *A Munkácsi gör. szert. püspökség okmánytára, I.* Ungvár (in Hungarian).

Luigi Maria Cardinal Torreggiani. *The Hierarchy of the Catholic Church.* <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/btorrlm.html> (in English).

Pekar, A. (1983). Bishop John Bradač. The last Basilian in the Mukačevo episcopal See (1732–1772), *Orientalia Christiana Periodica*, 49, 130–152 (in English).

Rath, I. (1936). *Eparchie munkácská od r. 1498 do nastoupení Tarasovičova r. 1634.* Praha (in Czech).

Visconti, Antonio Eugenio (1713–1788). *The Cardinals of the Holy Roman Church.* <https://cardinals.fiu.edu/bios1771.htm> (in English).

Vitaliano Cardinal Borromeo. *The Hierarchy of the Catholic Church.* <https://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bborrv.html> (in English).

Welykyj, A. (Ed.). (1954). *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ukrainae illustrantia (1075–1953): v 2 t., 2. Zapysky Chyna Sv. Vasyliia Velykoho* (series 2, section 3). Roma (in Latin).

**Volodymyr MOROZ**

*PhD (History)*

*Research Fellow at the Institute of Church History  
Ukrainian Catholic University*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0852-4285>*

*Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57366037900>*

*e-mail: [moroz.volodymyr@ucu.edu.ua](mailto:moroz.volodymyr@ucu.edu.ua)*

## **KYIVAN METROPOLITANATE GENERAL PROCURATOR IN ROME OF 1760–1772, FR IGNATIUS VOLODZKO'S ASSISTANCE CONCERNING THE CANONICAL CREATION OF THE MUKACHEVO EPARCHY**

The paper describes the Kyivan Metropolitanate Basilian general procurators' in Rome activities to support the Mukachevo eparchy during the 17<sup>th</sup> – 18<sup>th</sup> centuries. The author studies the vectors and forms of this work by analyzing sources. The direct aim of this investigation is to examine the engagement of Fr Ignatius Volodzko OSBM, the general Basilian procurator of 1760–1772, in the case of canonical erection of the Mukachevo Eparchy of Byzantine Rite and its emancipation from the Eger Diocese of Latin Rite control.

The historian ascertained that Fr Volodzko systematically communicated with the Mukachevo bishop Manuel Olshavsky. Fr Volodzko contacted Roman Apostolic Holy See officials to defend the Mukachevo Eparchy's rights and interests and to speed up the official canonic erection of it in 1771. The researcher reconstructed a list of cardinals and dignitaries in close contact with Fr Volodzko and defined problems they had helped resolve. He

also characterized Fr Volodzko's recommendations to the bishop concerning the struggle for the Eparchy canonical erection in Vienna and Rome. Henceforth the author anatomized and published in attachments two of Fr Volodzko's letters to bishop Olshavsky from 1766. This correspondence complements the research with information about many events and details during the Mukachevo Eparchy's contention for liberation from the Eger Diocese's «wardship».

The author concludes that the Basilian general procurator in Rome, who indeed officially represented the whole Kyivan Metropolitanate, at the same time was the Mukachevo bishop's deputy in Rome. Bishop Olshavsky trusted Fr Volodzko highly and delegated him largescale authority. As a result, this general procurator and the Kyivan Metropolitanate helped the Mukachevo Eparchy preserve itself and ensure future development.

**Keywords:** Kyivan Metropolitanate, Mukachevo eparchy, Basilian Order of St Josaphat, Manuel Olshavsky, Ivan Bradach, Andrii Bachynskyi, Ignatius Volodzko.